

Ruterknekt 80 år

Bårdshaug, 20. - 22. mai 2022. Agnes Bolsø

I arbeidet med et innlegg om bridgehistorie, har jeg innsett at noen har gjort mye for å ta vare på historien om klubben. Reidun Bogen har skrevet og holdt flere innledninger om Ruterknekts historie, hvor hun har brukt møteprotokollene og egne og andres fortellinger. Hun har også systematisk samlet mye informasjon og satt opp oversikter. Noe av alt dette er lagt ut på Ruterknekts hjemmesider under 'historikk', som vi kan takke Ivar Ræder for. Og Roland Kruse har laget billedkavalkade. All honnør til dere som slik bidrar til Ruterknekts hukommelse.

Oppstart under nazi-okkupasjon

På et jubileumsarrangement er det vanlig med et bidrag om klubbhistorie under middagen, og siden klubben ble grunnlagt i 1942 snakker vi krigshistorie. Da det virkelig gikk inn hos meg, ble jeg nysgjerrig og meldte meg frivillig til å si noe. Og siden jeg sitter i festkomiteen, står jeg altså her. Ut fra det jeg visste om det okkuperte Norge, virket det først temmelig sprøtt å stifte en bridgeklubb! Hvem var Bjarne Dalhøy, Einar Landrø og Trygve Wik, som ba inn til konstituerende generalforsamling, i september i 1942? Og hvem var resten av de 44 mennene som møtte denne høstkvelden, deriblant 5 brødre: Trygve, Birger, Paul, Arne og Asbjørn Aalberg? Ville de noe mer enn å spille bridge? Er det mulig å *ikke* ville noe mer enn å spille bridge midt under en fiendtlig okkupasjon?

Hele statsapparatet og det politiske styresettet hadde på det tidspunktet enten blitt forsøkt nazifisert eller forbudt. Folk var blitt banka opp, fengslet og henrettet i prosessen. NS ble det eneste lovlige partiet. Under nazifiseringsforsøket av idretten ble det iverksatt en landsomfattende idrettsstreik. Idretten ville ikke konkurrere mot tyskere og ikke drive organisasjonene under tyskernes såkalte 'idrettsfører'. 'Fra de oppløste idrettsorganisasjonene var ikke veien lang til Milorg', sier historikeren Magnus Jensen (1971: 147). Eller til bridgen, kan *vi* si, for blant de som stiftet Ruterknekt må det ha vært mange folk fra sportsklubben Freidig. I alle fall er det slik at på den første generalforsamlingen etter okkupasjonen, i oktober 1945, så diskuterer de om Freidig skal få en årlig pengegave, som en honnør. Og gave må de ha gitt, for i senere referater går det fram at Freidig takker Ruterknekt for penger. Jeg har forsøkt å finne medlemslister for Freidig i 1940 for å sammenligne med navnene på de 44 første spillerne. Jeg fikk ikke tak i Freidigs medlemslister, men initiativtaker Trygve Wik står i oversikten over de i Freidig med fortjenestemedalje, og Rolf Moxnes, også spiller i Ruterknekt i 1942, står med fortjenestemedalje og i tillegg som æresmedlem i Freidig. Det var åpenbart personoverlapp. Var Ragnar Moxnes broren til Rolf, og var også han idrettsmann? Jeg ville behøvd både medlemslister for Freidig, og også data fra Folkeregisteret for å finne ut av slikt, men jobben ble for stor i denne omgang.

Det var ikke bare Ruterknekt som fikk tilstrømning av idrettsfolk og andre som hadde vært medlemmer av organisasjoner som nå hadde møteforbud. Geir Gisnås (2006) sier i sin bok om Norsk Bridgeforbund, at Forbundet ved krigens start hadde 153 klubber. Da freden kom var det 560. Og nesten en femdobling av samlet medlemstall, med drøyt 20.000 medlemmer i 1945 (Gisnås 2006: 35).

Men hvor involvert var våre ruterknekter i motstandsarbeidet under krigen, og ble møtene brukt til annet enn å spille bridge? Da jeg begynte å arbeide med denne tematikken, ringte jeg folk med etternavn fra den første spillelisten, og begynte med Aalberg og gikk videre til Dalhøy og Døhl. Jeg tenkte jeg skulle få noen anekdoter og fortellinger, som laget lokale koblinger mellom bridge og politikk. Dette gikk over flere dager, og jeg snakket med mange hyggelige mennesker. Trivelige og imøtekommende var de, men ingen visste noe om sine nå døde slektingers bridgespilling under krigen. Jeg ringte også flere bridgespillere på min alder eller eldre, som hadde foreldre som opplevde krigen og spilte bridge under krigen, og som kanskje kunne hørt noe om forholdet mellom bridge og politikk her i Trøndelag. Bortsett fra et rykte om en NS-dominert klubb, som ikke var Ruterknekt, var det ingenting.

Det eneste sporet i *protokollene* er at på generalforsamlingen 31. oktober i 1945 ble det lest opp en såkalt «krigsberetning», som initiativtaker og Freidigmann Trygve Wik hadde laget. Det sies i referatet at beretningen inneholdt klubbhistorie, altså historien fra 1942 til 1945, og også en orientering om navnet Ruterknekt. Klubben skulle opprinnelig hete 'Knektene', men fikk raskt beskjed fra Forbundet om at det ikke gikk. Ruterknektene ble dermed navnet i 1942. Krigsberetningen ble vedtatt, men den har jeg heller ikke klart å spore opp. Det eneste jeg dermed har grunnlag for å si er at bridge ble muligheten for å tenke på noe annet, i ei ellers vanskelig tid. Den gang som nå var Ruterknektene glad i en fest og det var årsfester ut i de små timer. Jeg hadde nok et håp om å finne heroisk motstandsarbeid, men der ble jeg snytt. Protokollene til Ruterknekt vitner først og fremst om interesse for selve spillet, for konkurransen og for det sosiale. Så skal det sies at de som skrev møteprotokoller under krigen måtte være ytterst vage og forsiktige. Det kunne bli innsyn. Det står f. eks. i Forbundsprotokollene at Bergen Bridgeklubb ble tre uker forsinket til 3. runde av NM i 1943, pga 'snehindringer'. Snehindringer var et pent ord for sabotasje på Bergensbanen (Herseth 1982: 28).

William B. Herseth har den mest detaljerte redegjørelsen om krigsårene i Norsk Bridgeforbund som helhet (Herseth 1982). Det ser ut til at bridgen kom til Norge som en overklassesport, i alle fall er det slik at da Forbundet fikk sitt første styre i 1932, altså 10 år før Ruterknekt, så var det høyesterettsadvokater, ingeniører, kjøpmenn og direktører, agenter og disponenter, et par leger og grossister, og en kaptein og en fondsmegler – alle menn - pluss tre kvinner med tittelen 'Fru'. Men allerede i 1936 ble bridge del av programmet til Arbeidernes Idrettsforbund, AIF. «Det er betegnende for interessen at tilmed de korte frokost- og middagspauser nu benyttes til robberbridge», sa ildsjelen for bridge i arbeiderbevegelsen O. Solem-Braathen, sitert i Herseth (1982: 21). Allerede i september 1940 begynte Norsk Bridgeforbund og AIF forhandlinger om å legge AIF-bridgen inn i Norsk Bridgeforbund. Det

skjedde formelt i januar 1941. Med det fikk Norsk Bridgeforbund mange medlemmer som hadde vært anti-fascister gjennom hele 30-tallet. Og forbundet holdt da også ei stødig linje gjennom okkupasjonen. Det var ikke enkelt, for nazisten fulgte nøye med. Det var en fordel at de ikke kunne noe om bridge, sier Herseth. Bridge hadde ikke hatt den samme folkelige utviklingen i Tyskland som i Norge. Tyskland fikk ikke et nasjonalt bridgeforbund før i 1949 (DBV, se ref). Tyskerne som kom hit visste ingenting om spillet, og i alle fall ikke hvor godt organisert og desentralisert det var i Norge, sier Herseth. Sjakk derimot, kunne de, og sjakkorganisasjonene ble fort nazifisert og overtatt. Herseth sier videre at eksilregjeringen i London skjønnte hvor viktig bridgeorganisering kunne bli, og parolen derifra var: «Hold bridgen i gang!» Det ble ingen enkel balansegang for Forbundet. Det fantes noen få norske NS-medlemmer som var ivrige bridgespillere, og de var interessert i å fortsette å spille, også i krigsårene. Forbundet måtte håndtere dette, og selv om vi dessverre ikke vet konkret hvordan Ruter knekt håndterte det eller om de fikk noen utfordringer i det hele tatt de første årene, så er det litt dokumentasjon om det som skjedde på forbundsnivå.

I mesterskap ble nazister plassert i håpløst sterke puljer, og fant seg i det, bare de fikk spille. Forbundet avviste rene idrettsklubber formelt, men ga underhånden beskjed om at de kunne stifte en ren bridgeklubb, slik at formalitetene var i orden. NS-medlemmer ble frosset ut, enkelte klubber ble nedlagt da det ble kjent at det var NS-folk blant spillerne (Ingerid Seeberg 2005) og det oppstod noen klubber som Herseth kaller «NS-klubber». Det står ingenting verken hos Gisnås eller Herseth hvilke klubber som var regnet som NS-klubber.

Bare 19 personer av Forbundets 20.000 medlemmer kom i søkelyset for krigsrelaterte forræderiske handlinger. Det er bare 1 promille, altså lite sammenlignet med drøye 1 *prosent* for den norske befolkning totalt. Allerede 15. juni 1945 fattet Forbundsstyret vedtak om at NS-medlemmer eller de som var eller kom til å bli straffedømte for ting de gjorde under krigen, ikke kunne være medlemmer av klubber tilsluttet Norsk Bridgeforbund. Bridgetinget forkastet dette vedtaket med 158 mot 108 stemmer. En skulle ta hensyn til at noen ble medlemmer av NS under press og ikke var tiltalt etter landssvikordningen. En tilrettela for en smidig overgang til fredstid også ved at framtidige søknader om medlemskap i Bridgeforbundet på lignende måte skulle behandles *individuell*. Bridgeforbundet kunne nå ekskludere tidligere medlemmer av NS *hvis vedkommende klubb var enig*. Men så heter det: tidligere NS-klubber unntatt. To år senere var ordningene som gjaldt NS avviklet. Og bridgen utviklet seg videre uten nazismedebatt fram mot vår tid. Forbundet hadde klart balanseøvelsen, og gitt folk mulighet for å være organisert og å møtes, spille kort, og for noen også planlegge motstandsarbeid. Eventuelt motstandsarbeid finner vi ikke i protokollene. De kunne ikke skrive om det, men det hadde vært interessant å høre om noen av dere her har historier å fortelle, eller har noen å spørre (Se P.S. fra Trude Selfors etter at dette innlegget ble holdt).

«Ingen kommer undan politiken», som Marie Bergman sang i 1977. Bridgeforbundet har hatt online støttetturnering for humanitært arbeid i Ukraina og fikk inn 20.000. Helgeland juniorbridgeklubb har gitt sine 50 feltsenger, som de ellers bruker på samlinger. Inntil videre

får ikke medlemmer av det russiske eller hviterussiske forbundet delta i arrangement i regi av Norsk Bridgeforbund.

Vi skal utbringe en skål for spillerne som kom sammen og stiftet Ruterknekt en høstkveld i 1942. De er døde. De leve!

PS

Etter at jeg holdt dette innlegget, sendte Trude meg en link til Ski historielag, der det i beretning fra krigen går fram at bridgeklubben ble brukt i motstandsarbeid.

KRÅKSTAD UNDER KRIGEN 1940-45

(Notater nedtegnet etter samtaler med Amund Pedersen og Rolf Haakensen februar 1995)

<https://ski-historielag.no/lokalhistorie/40/krigen02.html>

Der heter det:

«Bridgeklubben i Kråkstad var ikke bare kortspill, men også et møtested for nyhetsformidling og meldingstjeneste».

Referanser

DBV Deutche Bridge Verband. https://en.wikipedia.org/wiki/Deutscher_Bridge_Verband

Gisnås, Geir (2006). *Norsk Bridgeforbund gjennom 75år*. Norsk Bridgeforbund. Online: <https://www.bridge.no/var/fckeditor/bridgeno/file/PDF/publikasjoner/NBF-gjennom-75aar.pdf>

Herseth, William B. (1982). "De begivenhetsrike første år!". I: Roald Amundsen (red): *Norsk Bridgeforbund 1932-1982* (s.11-31). Norsk Bridgeforbund. Online: https://www.mtbridge.org/var/fckeditor/bridgemagasiner/file/Boker/nbf_1932_1982.pdf

Jensen, Magnus (1972). *Norges historie. Fra 1905 til våre dager*. Oslo: Universitetsforlaget.

Seeberg, Ingerid (2005). *Intervju med Seeberg*: <https://www.nettavisen.no/nyheter/6000-kroner-til-unge-kreftofre/s/12-95-3422850855>